

Vlaamse Regering

Ministerieel besluit houdende de opheffing van het ministerieel besluit van 10 maart 2008 houdende de bescherming als monument van het Paviljoen van Toyo Ito te Brugge.

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR,
INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse Regering van 24 juli 2009, 4 december 2009, 6 juli 2010, 7 juli 2010, 24 september 2010, 19 november 2010, 13 mei 2011, 10 juni 2011, 9 september 2011 en 14 oktober 2011;

Gelet op het ministerieel besluit van 10 maart 2008 houdende bescherming als monument van het Paviljoen met omgevende waterpartij zoals ontwerpen door Toyo Ito te Brugge, gekend ten kadaster Brugge, 2^e afdeling, sectie B, zonder nummer, omwille van het algemeen belang gevormd door de historische, artistieke en sociaal-culturele waarde.

Gelet op de vraag van de Stad Brugge, vervat in de aangetekende brief van 13 juni 2012, tot declassering van het paviljoen en opheffing van de bescherming als monument.

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 5 juli 2012.

Overwegende dat het paviljoen van Toyo Ito werd gerealiseerd ter gelegenheid van 'Brugge Culturele Hoofdstad van Europa' in 2002 als een *tijdelijk architecturaal statement in confrontatie met de historische stad*.

Overwegende dat de Stad Brugge bij het afsluiten van de feestelijkheden niet besloot om het paviljoen af te breken.

Overwegende dat naar aanleiding van een incident en de vernietiging van een bouwonderdeel (drijvende loopbrug door het paviljoen) eind 2006 het drijvend wandelplateau werd verwijderd.

Overwegende dat in de motiveringsnota van 28 februari 2007 het gebouw als volgt werd beschreven:

Lichte constructie die gebruik maakt van water, licht en metaal, hiermee lichtheid en transparantie evocerend. Een 22m lange brug van doorschijnend materiaal op een rond wateroppervlak met een radius van 11,5m, waarover een U-vormige constructie van 15,4m lang en 6,3m breed. De wanden van aluminium zijn honingraatvormig geperforeerd en versterkt met ovale zones.

Overwegende dat in de motiveringsnota bij de bescherming bij het tijdelijk karakter van het kunstwerk als essentieel onderdeel van het oorspronkelijk onderzoek werd stilgestaan :

Veel bouwwerken en ook kunstwerken, zijn als tijdelijk bedoeld door de ontwerper, maar worden door hun uitstraling en door in de tijd verworven betekenis onmisbaar geacht. Hier gaat de perceptie van derden – bedoeling van het kunstwerk – primeren op de oorspronkelijke intenties van de kunstenaar en van de opdrachtgever. Het paviljoen is deel gaan uitmaken van het gemeenschappelijk geheugen.

Wat de houding van Toyo Ito zelf betreft in deze: hij kant zich niet tegen behoud, de wil tot behoud flatteert hem.

Verder is er in dit verband het voorbeeld van het zeer vergelijkbare paviljoen dat Mies van der Rohe bouwde voor Duitsland op de internationale tentoonstelling van 1929 in Barcelona. Dit paviljoen werd afgebroken zoals oorspronkelijk bedoeld, maar het hierdoor veroorzaakte gemis in de architectuurgeschiedenis werd gecompenseerd door de reconstructie in 1986. Het vormt thans één van de toeristische hoogtepunten van Barcelona.

Dit gebrek aan inschatting van het belang van een realisatie, zodat de volgende generatie de begane fout moet herstellen, moet voor het paviljoen van Toyo Ito vermeden worden.

En verder: de invitatiebrief van Brugge 2002 aan Toyo Ito dd. april 2000 vermeldt:

"Bruges 2002 wants to build a temporary architectural construction on the described historical place between the trees and above the old foundations. This construction is to be built in 2001 and has to remain one year (at least... we hope for a longer life. The 'temporary' Atomium is still there...) The building has no function than to be an architectural statement (When Mies Van der Rohe was asked to design a pavilion in Barcelona, he was told to do 'something' without function). Our demand is the same."

Andere beroemde voorbeelden van 'tijdelijke' architectuur die behouden bleven, gerestaureerd werden en zelfs als prominente voorbeelden gelden van de ontwikkeling en van de mogelijkheden van de moderne architectuur, zijn de Eiffeltoren (wereldtentoonstelling Parijs 1867) en het Atomium (wereldtentoonstelling Brussel 1958)

In conclusie wordt gesteld dat voldoende argumenten kunnen worden aangevoerd om het paviljoen van Toyo Ito te Brugge te beschermen als monument omwille van de architect, de plek, het monument, de waarde als kunstwerk.

Overwegende dat als doelstelling van de bescherming de volgende vier elementen naar voor werden geschoven:

- 1. Behoeden tegen een mogelijke historische vergissing door de sloop van het paviljoen te verhinderen*
- 2. Behoud van het paviljoen ter plekke*
- 3. Restauratie in zijn oorspronkelijke vorm, meer bepaald terug aanbrengen van de drijvende loopbrug*
- 4. Behoud van paviljoen met waterpartij op te nemen als randvoorwaarde bij de organisatie van een wedstrijd voor de heraanleg van de Burg.*

Overwegende dat het algemeen belang in het beschermingsbesluit wordt omschreven aan de hand van volgende waarden: de architectuur-historische waarde, de artistieke waarde en de socio-culturele waarde.

Overwegende dat het toenmalige Agentschap Ruimte en Erfgoed op 15 juli 2008 een machtiging verleende voor het voorlopig dichten van de vijver, met name het opvullen van de drooggelegde waterpartij met dolomiet. Er werd in deze machtiging overwogen dat de door de Stad Brugge voorgestelde oplossing slechts tijdelijk was en zo vlug mogelijk diende te worden vervangen door een integraal herstel van de oorspronkelijke toestand.

Overwegende dat het architectenbureau Arts&Crafts bv op 31 oktober 2008 door de Stad Brugge werd aangesteld voor de opmaak van een restauratiedossier.

Overwegende dat het restauratiedossier werd goedgekeurd bij ministerieel besluit van 28 juli 2011. Het houdt o.a. in dat:

- Enkel de honingraatstructuur in aluminium (wanden en dak van het paviljoen) zal blijven bestaan, maar deze ook door het aanbrengen van een afwerkingslaag beter beschermd moet worden voor de toekomst
- De panelen in polycarbonaat die tegen de aluminium structuur geplaatst werden, worden vervangen door nieuwe bekledingspanelen in polycarbonaat (dak) en gelaagd glas (wanden).
- De brug wordt volledig vervangen; zij wordt gemonteerd op een vaste draagstructuur.
- De vijver bevat niet langer keien maar glasknikkers

Overwegende dat de Stad Brugge, na goedkeuring van het restauratiedossier, de garantie ontving op een restauratiepremie, waarna de aanbesteding werd uitgeschreven. Het college van burgemeester en schepenen van de stad Brugge ontving slechts één inschrijving waarvan de offerteprijs bijna het dubbele was van het geraamde bedrag, voorzien in het restauratiedossier.

Overwegende dat het Agentschap Onroerend Erfgoed in overleg met de stedelijke diensten dienvolgens adviseerde het lastenboek op te delen in verschillende delen en de materialenlijst van het lastenboek aan te passen en te kiezen voor recent ontwikkelde, duurzame maar goedkopere materialen. Er werd geadviseerd een nieuwe aanbesteding uit te schrijven.

Overwegende dat het college van burgemeester en schepenen van de Stad Brugge dit voorstel niet goedkeurde en besloot een aanvraag in te dienen tot opheffing van het beschermingsbesluit, enerzijds omdat de bescherming, de restauratie en het onderhoud van het paviljoen financieel niet langer verantwoord was en anderzijds omdat de geest van het beschermingsbesluit niet haalbaar bleek te zijn omdat het monument bijna volledig diende te worden vernieuwd.

Overwegende dat de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van oordeel is in haar advies dat de erfgoedwaarden, zoals toegekend in 2008 bij de opmaak van het beschermingsdossier, nog steeds aanwezig zijn en de slechte toestand van het paviljoen geen afbreuk doet aan de erfgoedwaarden. Zij wijst op de dringende nood aan restauratie en sluit zich ook aan bij het voorstel van Onroerend Erfgoed om het lastenboek op te delen in verschillende percelen en de materialenlijst aan te passen.

Overwegende dat het monument in 2002 werd opgericht als *tijdelijk architecturaal statement in confrontatie met de historische stad*. Het paviljoen werd derhalve ontworpen als een tijdelijk éénjarig architecturaal kunstwerk. Het concept en het idee van de kunstenaar Toyo Ito is ook volledig in die zin uitgewerkt.

Overwegende dat de idee van tijdelijkheid in het bijzonder is af te lezen uit het materiaalgebruik bij het paviljoen te Brugge.

Overwegende dat de huidige toestand van het paviljoen dan ook het gevolg is van de weinig duurzame wijze waarop het paviljoen in 2002 is gebouwd.

Overwegende dat het tijdelijk karakter van het gebruikte materiaal zich duidelijker manifesteerde na de bescherming, in het bijzonder bij het opstellen van het restauratiedossier.

Overwegende dat het goedkeurde bestek tot restauratie, waartoe de Stad Brugge onmiddellijk na de bescherming opdracht gaf, een vervanging inhoudt van meer dan de helft van de oorspronkelijke materialen, waarvan een groot gedeelte door andere materialen dan de oorspronkelijk gebruikte materialen. Het Agentschap Onroerend Erfgoed adviseerde nadien ook om nog andere materialen te gebruiken.

Overwegende dat de loopbrug niet meer als drijvend wordt voorzien in het goedgekeurde restauratieproject, maar wordt gemonteerd op een vaste draagstructuur. Het terug aanbrengen van de drijvende loopbrug werd als doelstelling van de bescherming omschreven, maar blijkt omwille van redenen van duurzaamheid niet haalbaar.

Overwegende dat in het beschermingsbesluit van 2008 wordt aangegeven dat het paviljoen beschermd wordt omwille van zijn architectuur-historische waarde, met name als voorbeeld van de *Blurring architecture* van de internationaal gerenommeerde architect Toyo Ito. Uit de motiveringsnota blijkt dat dit is toe te schrijven aan de combinatie van de waterplas met de 22 meter lange, drijvende, brug van doorschijnend materiaal, die toelaat het paviljoen te betreden.

De grens tussen binnen en buiten vervaagt, waardoor de plek niet permanent gedefinieerd wordt in overeenstemming met Westerse architectuuropvattingen. Dit maakt de betreding en de beschouwing van het paviljoen tot een intrigerende ervaring, waarbij het efemere bouwsel met zijn reflecties van water en licht, zicht biedt op de historische gebouwen doorheen een honingraatstructuur; de brug daalt onder het gewicht van mensen, doet het water continu bewegen en trillen, waardoor het gereflecteerde patroon versterkt wordt, waardoor het spiegelend beeld vervaagt in "a blurring one".

Overwegende dat door de nieuw voorziene vaste draagstructuur, aanvaard door het Agentschap Onroerend Erfgoed, het typische effect van de *Blurring architecture* van Toyo Ito zal verdwijnen.

Overwegende dat de oorspronkelijke doelstellingen van de bescherming niet kunnen worden gehaald.

Overwegende dat de tijdelijkheid van de materialen meebrengt dat het paviljoen, na circa 11 jaar, slechts kan worden behouden door een vernieuwing van het grootste deel van de materialen en slechts voor langere termijn op duurzamer wijze kan worden behouden door op meerdere plaatsen gewijzigde materialen te gebruiken.

Overwegende dat als het ware een nieuw paviljoen moet worden opgericht, mét aanpassingen om het kunstwerk op langere termijn te behouden en een grotere duurzaamheid te geven.

Overwegende dat hieruit blijkt dat, ten gevolge van het tijdelijk karakter, enkel door het zo goed als volledig vernieuwen, mét vervanging door andere materialen, het paviljoen zou kunnen worden behouden op langere termijn. Het paviljoen oprichten met de identieke materialen en op de identieke wijze als bij de oprichting in 2002 zou meebrengen dat het ongeveer elke 10 jaar zo goed als volledig opnieuw zou moeten worden opgericht. Hieruit blijkt dat het paviljoen de bedoeling had om slechts tijdelijk opgericht te blijven en de bescherming in de weg staat van dit fundamenteel uitgangspunt bij de oprichting.

Overwegende dat een restauratie van het paviljoen van Toyo Ito slechts mogelijk zal zijn door het paviljoen deels af te breken en met nieuwe, deels zelfs gewijzigde, materialen opnieuw op te bouwen. De geplande restauratie met het oog op het verduurzamen van het concept afbreuk doet aan de beleving van het concept.

Overwegende dat een aanpassing om het monument duurzamer te maken, meebrengt dat een zo goed als nieuwe constructie wordt opgericht, die enerzijds het oorspronkelijke karakter van de constructie deels wijzigt en anderzijds de authenticiteit van het oorspronkelijke paviljoen aantast.

Overwegende dat de bescherming van het paviljoen als monument derhalve dient te worden opgeheven.

Overwegende dat de vergelijking met andere beroemde voorbeelden van 'tijdelijke' architectuur die behouden bleven, gerestaureerd werden en zelfs als prominente voorbeelden gelden van de ontwikkeling en van de mogelijkheden van de moderne architectuur, zoals de Eiffeltoren (wereldtentoonstelling Parijs 1867) en het Atomium (wereldtentoonstelling Brussel 1958) en ook het paviljoen dat Mies van der Rohe bouwde voor Duitsland op de internationale tentoonstelling van 1929 in Barcelona, niet opgaat aangezien de concrete oprichting van de constructie, onder meer omwille van de gebruikte materialen, niet in dezelfde mate weinig duurzaam/vergankelijk waren als deze van het paviljoen Toyo Ito.

Overwegende dat gelijkaardig werk van Toyo Ito, zoals het eveneens in 2002 opgerichte tijdelijke paviljoen in the Serpentine Gallery in London, na drie maanden werd afgebroken.

BESLUIT:

Artikel 1. Het ministerieel besluit van 10 maart 2008 houdende bescherming als monument van het Paviljoen van Toyo Ito te Brugge wordt opgeheven.

Brussel,

22 JULI 2013

Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering,
Toerisme en Vlaamse Rand

Geert Bourgeois